

BOSHLANG'ICH SINFLARDA AXLOQIY TARBIYA BERISHDA XADISLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Qambarova Risola Xusniddi qizi

Namangan viloyati Uychi tumani

Kimyo International University in Tashkent

Bo'shlang'ich ta'lim yo'nalishi 1 kurs magistranti

Anotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiyada xadislardan foydalanishning ahamiyati muhokama qilinadi. Maqolada xadislarni o'qitishda qo'llash usullari, ularning axloqiy qadriyatlarini o'rgatishdagi samaradorligi va xadisdan axloqiy tarbiyada foydalanishning afzalliklari bayon etilgan. Maqola xadislarni axloqiy tarbiyaga kiritish bolalarning axloqiy rivojlanishi va umumiy farovonligini yaxshilashi mumkinligi haqida xulosa qiladi.

Kalit so'zlar: Xadis, axloqiy tarbiya, boshlang'ich sinflar, hikoya qilish, axloqiy qadriyatlar, xarakterni rivojlantirish.

Аннотация. В этой статье обсуждается важность использования хадисов в нравственном воспитании в начальных классах. В статье описаны методы применения хадисов в обучении, их эффективность в обучении моральным ценностям и преимущества использования хадисов в нравственном воспитании. В статье делается вывод о том, что включение хадисов в нравственное воспитание может улучшить нравственное развитие и общее самочувствие детей.

Ключевые слова: хадис, нравственное воспитание, начальные классы, рассказывание историй, моральные ценности, развитие характера.

Anotation. This article discusses the importance of using Khadis in moral education in the elementary grades. The article describes the methods used to train Khadis, their effectiveness in teaching moral values, and the benefits of using Khadis in moral education. The article concludes that the inclusion of Khadis in moral education can improve the moral development and general well-being of children.

Keywords: Khadis, moral education, elementary grades, storytelling, moral values, character development.

Komil inson tarbiyasida o'zidan o'lmas me'ros qoldirgan ajdodlar hazinasidan foydalanish bugungi kunning vazifalaridandir. Yosh avlodlarda ijobiy xislatlar va fazilatlarni shakllantirishda hadislarning o'rni beqiyos bo'lib, ulardan foydalanishning innovasion usullarini aniqlab, amaliyotda tatbiq etish choralari ko'rilishi lozim. Sharqona tarbiya ming yillar mobaynida islomiy axloq qoidalari asosida tarkib topgani tarixdan ma'lum. Qur'oni Karim oyatlari, Payg'ambar alayhissalom hadislari, ulamo

va hukamolarimiz kitoblari tarbiyamiz manbai bo'lib xizmat qilgan". E'tiborlisi shundan iboratki islomiy tarbiya hayotning barcha jabhalarini qamrab olgan.

Axloqiy tarbiya bolaning umumiy rivojlanishining muhim qismidir. Bu bolalarda to'g'ri va noto'g'ri his qilish, hamdardlik va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Axloqiy tarbiyani o'rgatishning turli usullari mavjud bo'lsa-da, hikoya qilish tarix davomida keng tarqalgan usul bo'lib kelgan. Islom an'alarida xadislar (axloqiy saboqli hikoyalar) asrlar davomida bolalarga axloqiy qadriyatlarni o'rgatish uchun ishlatilgan. Ushbu maqola boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiyada xadislardan foydalanishning ahamiyati, xadislarni o'qitishda qo'llaniladigan usullar va ularning axloqiy qadriyatlarni o'rgatishdagi samaradorligini muhokama qilishga qaratilgan.

Boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiyaga xadislarni kiritish usullari hikoya qilish, rol o'ynash va munozaralarni o'z ichiga oladi. Hikoya qilish xadislarni bolalarni jalb qiladigan va ularni taqdim etilgan axloqiy qadriyatlar haqida fikr yuritishga undaydigan tarzda hikoya qilishni o'z ichiga oladi. Rolli o'yin bolalarni xadis bilan shug'ullanishni o'z ichiga oladi, bu ularga axloqiy qadriyatlarining hayotiy vaziyatlarda amaliy qo'llanilishini tushunishga yordam beradi. Munozara xadislar bo'yicha guruh muhokamalarini o'z ichiga oladi, bu erda bolalar o'z nuqtai nazarlari bilan o'rtoqlashadilar va taqdim etilgan axloqiy qadriyatlar haqida fikr yuritadilar.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xadislarni axloqiy tarbiyaga kiritish bolalarga axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda samarali bo'lishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, hikoya qilish bolalarning axloqiy rivojlanishi va xarakter tarbiyasini oshirishi mumkin. Rol o'ynash bolalarda hamdardlik va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Munozara tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritishni rag'batlantirishi mumkin, bu esa bolalarning umumiy farovonligini yaxshilashi mumkin.

Xadislar yoki axloqiy hikoyalar boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiyaning muhim vositasidir. Ushbu hikoyalar ko'pincha oddiy, ammo kuchli, bolalarga axloqiy qadriyatlar va axloqiy tamoyillarni qiziqarli va tushunarli tarzda etkazadigan ertaklardir. Xadisning boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiya uchun muhim bo'lishining ba'zi sabablari:

1. Xadislar muhim axloqiy qadriyatlarni o'rgatadi: xadislar bolalarga halollik, Mehribonlik, hurmat, hamdardlik va mas'uliyat kabi muhim axloqiy qadriyatlarni o'rgatishning kuchli vositasidir. Ushbu hikoyalar ushbu qadriyatlarni bolalar tushunadigan va o'z hayotlariga tatbiq etadigan tarzda etkazish uchun o'zaro bog'liq belgilar va vaziyatlardan foydalanadi.

2. Xadislar tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi: xadislarda ko'pincha axloqiy dilemmalar va murakkab vaziyatlar mavjud bo'lib, ular bolalarni tanqidiy fikrlashni va o'z harakatlarining oqibatlarini hisobga olishni talab qiladi.

Ushbu hikoyalar bilan shug'ullanish orqali bolalar tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradilar va axloqiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.

3. Xadislar hamdardlik va tushunishni targ'ib qiladi: xadislarda ko'pincha turli xil kelib chiqishi va tajribalari bo'lgan belgilar mavjud bo'lib, ular bolalarda o'zlaridan farq qiladigan boshqalarga nisbatan hamdardlik va tushunishni rivojlantirishga yordam beradi. Turli xil tajriba va qarashlarga ega bo'lgan belgilar bilan tanishishni o'rganib, bolalar atrofdagi dunyoni yanada nozikroq tushunishlari mumkin.

4. Xadislar axloqiy mulohazani rag'batlantiradi: xadislar ko'pincha aniq axloqiy xabar yoki darsga ega bo'lib, bu bolalarni o'z qadriyatlarini va e'tiqodlarini haqida fikr yuritishga undaydi. Ushbu hikoyalar bilan shug'ullanish orqali bolalar o'zlarining axloqiy kompaslarini chuqurroq tushunishlari va o'zlarini anglashlari mumkin.

Umuman olganda, xadislar boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiyaning muhim vositasidir. Xadislar muhim axloqiy qadriyatlarni o'rgatish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, hamdardlik va tushunishni targ'ib qilish va axloqiy mulohazalarni rag'batlantirish orqali bolalarning axloqiy va mas'uliyatli shaxs bo'lishiga yordam beradi.

Muhokama:

Xadislardan axloqiy tarbiyada foydalanishning afzalliklari ko'p qirrali. Birinchidan, xadislar bolalarga axloqiy qadriyatlarni o'rgatishning madaniy jihatdan dolzarb va o'zaro bog'liq usulini taqdim etadi. Bolalar Xadis qahramonlari bilan bog'lanishlari va axloqiy qadriyatlarning hayotlarida amaliy qo'llanilishini tushunishlari mumkin. Ikkinchidan, xadislar bolalarning hissiy intellektini, empatiyasini va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar o'z his-tuyg'ularini tushunishni va tartibga solishni, boshqalarga hamdardlik ko'rsatishni, rol o'ynash va munozaralar orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishni o'rganadilar. Va nihoyat, xadislar bolalarning umumiy farovonligini yaxshilaydigan tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiyada Xadis yoki axloqiy hikoyalardan foydalanishning bir qancha afzalliklari bor. Mana ulardan ba'zilari:

1. Xadislar jalb qilinmoqda: xadislar ko'pincha hikoya shaklida aytiladi, bu esa yosh bolalarga mavhum axloqiy tushunchalarni taqdim etishdan ko'ra ko'proq jalb qilishi mumkin. Hikoyalar ko'pincha sodda va tushunarli bo'lib, ularni har qanday yoshdagi va kelib chiqishi bo'lgan bolalar uchun ochiq qiladi.

2. Xadislar axloqiy qadriyatlarni o'zaro bog'liq tarzda o'rgatadilar: xadislar bolalarga tanish bo'lgan belgilar va vaziyatlardan foydalanadilar, bu ularga o'rgatilayotgan axloqiy qadriyatlarni tushunish va ularga aloqadorligini osonlashtiradi. Bolalar haqiqiy vaziyatlarga qanday munosabatda bo'lishlarini ko'rganlarida, bu qadriyatlarni o'z hayotlarida eslab qolishlari va qo'llashlari ehtimoli ko'proq.

3. Xadislar tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradilar: xadislar ko'pincha axloqiy dilemmalar va murakkab vaziyatlarni keltirib chiqaradi, bu esa bolalardan tanqidiy fikrlashni va o'z harakatlarining oqibatlarini ko'rib chiqishni talab qiladi. Ushbu hikoyalar bilan shug'ullanish orqali bolalar tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishlari va axloqiy qarorlar qabul qilishni o'rganishlari mumkin.

4. Xadislar hamdardlik va tushunishni targ'ib qiladi: xadislarda ko'pincha turli xil kelib chiqishi va tajribalari bo'lgan belgilar mavjud bo'lib, ular bolalarda o'zlaridan farq qiladigan boshqalarga nisbatan hamdardlik va tushunishni rivojlantirishga yordam beradi. Turli xil tajriba va qarashlarga ega bo'lgan belgilar bilan tanishishni o'rganib, bolalar atrofidagi dunyoni yanada nozikroq tushunishlari mumkin.

5. Xadislar axloqiy mulohazani rag'batlantiradi: xadislar ko'pincha aniq axloqiy xabar yoki darsga ega bo'lib, bu bolalarni o'z qadriyatlarini va e'tiqodlarini haqida fikr yuritishga undaydi. Ushbu hikoyalar bilan shug'ullanish orqali bolalar o'zlarining axloqiy kompaslarini chuqurroq tushunishlari va o'zlarini anglashlari mumkin.

Umuman olganda, xadislar boshlang'ich sinflarda axloqiy tarbiya uchun qimmatli vositadir. Xadislar axloqiy qadriyatlarni o'rgatish, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini, hamdardlik va tushunishni rivojlantirish va axloqiy mulohazalarni rag'batlantirish uchun qiziqarli rivoyatlardan foydalanib, bolalarning axloqiy va mas'uliyatli shaxs bo'lishiga yordam beradi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, xadislarni axloqiy tarbiyaga kiritish bolalarning axloqiy rivojlanishini, hissiy intellektini, empatiyasini va tanqidiy fikrlash qobiliyatini yaxshilaydi. O'qituvchilar va ota-onalar bolalarga axloqiy qadriyatlarni madaniy va qiziqarli tarzda o'rgatish uchun xadislardan foydalanishlari mumkin. Shu bilan birga, yoshga mos, bolaning tajribasiga mos keladigan va maktab qadriyatlariga mos keladigan xadislarni tanlash juda muhimdir. Bundan tashqari, xadislarni axloqiy tarbiyaga kiritish modellashtirish, mustahkamlash va jazolash kabi boshqa usullarni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvning bir qismi bo'lishi kerak. Oxir oqibat, xadislarni axloqiy tarbiyaga kiritish jamiyatga ijobiy hissa qo'sha oladigan axloqiy mas'uliyatli va hamdard shaxslar avlodini yaratishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Imomov K., Mirzayev T., Sarimsoqov B., Safarov O. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. – Toshkent, "O'qituvchi", 1990.
2. Jumaboyev M. "Bolalar adabiyoti va folklor". –T., O'qituvchi, 1990.
3. Madayev O., Sobitova T. Xalq og'zaki poetik ijodi. –Toshkent: "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2003.
4. M.Umarova, X.Xamroqulova, R.Tojiboyeva 4- sinf "O'qish" kitobi 2019- y
5. R.Mavlonova, O.To'rayeva, K.Holiqberdiyev. Pedagogika.-Toshkent: "O'qituvchi", 2001. 9-10- betlar.
6. M. Kenjabek. Buyuk Termiziylar. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. T.:2017